

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.31>

УДК 331.5

О. П. Жук,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0979-6028>

СТРУКТУРА ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

O. Zhuk,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management,

Ivan Franko National University of Lviv

STRUCTURE AND TRENDS OF EMPLOYMENT OF THE POPULATION OF UKRAINE IN WARTIME

У статті розглянуто основні тенденції та проблеми функціонування ринку праці України в умовах війни, визначено його особливості і можливі загрози, а також окреслено першочергові напрями активізації зайнятості. Здійснено загальний огляд доступних даних статистики зайнятості та безробіття, яка ґрунтується здебільшого на результатах експертних і соціологічних досліджень. Особлива увага приділена тенденціям основних показників ринку праці України протягом 2021 та першої половини 2024 років. Проаналізовано вплив на ринок праці в умовах повномасштабної війни

таких чинників як: віддалена робота, внутрішня і зовнішня міграція, незадекларована зайнятість, зайнятість молоді та вимушено переміщених осіб. Визначено першочергові напрями розвитку державної соціально-економічної політики в Україні з метою подальшого відновлення ринку праці та розвитку економіки у повоєнний період.

The article examines the main trends, features and problems of the functioning of the labor market of Ukraine in wartime. A general overview of available data on employment and unemployment statistics is provided, which is based mainly on the results of expert and sociological research. Particular attention is paid to the trends in the main indicators of the labor market of Ukraine from 2021 to the first half of 2024. It is noted that the labor market has seen a significant reduction in the number of labor forces, which is a consequence of the migration of the country's population due to military operations, the closure or reduction of production volumes, and mobilization processes. It is noted that despite significant crisis phenomena, in the recent period the labor market has been gradually recovering, the number of vacancies is increasing, and the problem of labor shortage arises. According to the results of the first half of 2024, there is a clear trend towards a decrease in the level of officially registered unemployment, however, such statistics do not reflect the real situation on the labor market. The labor market is recovering geographically and structurally unevenly, which is largely due to the degree of remoteness of certain regions of the country from the zone of active hostilities. By industry structure, the largest number of vacancies in September 2024 was recorded in the service sector, the manufacturing sector, for working specialties, as well as in logistics, warehouses, and in the field of foreign economic activity. A difficult issue in the labor market remains the low level of wages, which is one of the reasons for the slow closure of existing vacancies in conditions of labor shortage. Characteristic features of employment are the increase in the volume of remote work and the development of interest in new non-traditional forms of employment. Considerable attention is paid in the article to

the problem of informal (shadow) employment, the scale of which tends to expand in conditions of war. Its main causes in modern conditions are identified, and the negative consequences for employees and the economy as a whole are analyzed. The trend towards more active involvement of young people, people with disabilities, veterans and internally displaced persons in work has also been analyzed. Priority areas for the development of a comprehensive state socio-economic policy for regulating employment in Ukraine and rebuilding the labor market in the post-war period have been identified. It is noted that the basis of this policy should be, first of all, the development of a mechanism to promote the development of the business environment and entrepreneurship, which, in turn, will activate the improvement of labor market indicators.

Ключові слова: ринок праці, зайнятість, безробіття, робоча сила, міграція, неформальна зайнятість, дистанційна робота, мобілізація, вимушено переміщені особи, соціально-економічна політика.

Keywords: labor market, employment, unemployment, labor force, migration, informal employment, remote work, mobilization, internally displaced persons, socio-economic policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Складні соціально-економічні умови, в яких Україна перебуває з 2022 року, з початком повномасштабної війни, спричинили значні зміни в усіх сферах життя суспільства, зокрема, і на ринку праці. Внаслідок значних руйнувань інфраструктури і житла, втрати, згорання чи релокації виробництв, зменшення доходів населення, вимушеної зовнішньої і внутрішньої міграції, виснаження заощаджень, постійного поповнення мобілізаційного ресурсу та багатьох інших чинників основні показники вітчизняного ринку праці демонструють негативні тенденції, попри певні ознаки покращення порівняно із ситуацією 2022 року. Зважаючи на це, виникає потреба у

розробленні заходів щодо стимулювання зайнятості, скорочення безробіття, захисту найбільш вразливих категорій працівників на ринку праці та пошуку першочергових напрямів повоєнної відбудови економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці функціонування ринку праці України присвячено багато науково-прикладних досліджень, адже від його показників та належного функціонування залежить життєздатність і відновлення економіки країни. Насамперед варто відзначити праці А. Колота, Е. Лібанової, Г. Назарової, В. Онищенко, І. Петрової, В. Петюха, У. Садової, Л. Семів та багатьох інших науковців. Серед останніх досліджень, які торкаються особливостей функціонування ринку праці в умовах війни, на особливу увагу заслуговують праці Є. Кузенкової [5], Л. Лісогор [3], Т. Луньової, Н. Любомудрової, М. Судакова [3], І. Штундер, Л. Яценко [2], аналітичні звіти науково-дослідних установ, зокрема, Національного інституту стратегічних досліджень, Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова, Державної служби зайнятості України та Державної служби з питань праці. Важливими, в умовах відсутності офіційної статистичної інформації, є аналітичні огляди та публікації вітчизняних кадрових порталів, таких як Work.ua, Robota.ua, GRC.ua, що допомагають оцінити стан та тенденції на ринку праці сьогодні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Беручи до уваги результати зазначених вище досліджень, вважаємо за доцільне у цій статті проаналізувати та узагальнити сучасні тенденції і проблеми зайнятості українців у контексті соціально-економічних викликів, пов'язаних із війною та необхідністю повоєнної відбудови економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною тенденцією на ринку праці України у 2022 році стало значне скорочення обсягів зайнятості, зумовлене змінами обсягів виробництва та зменшенням ділової активності підприємств, міграційними чинниками та мобілізацією населення. Державна служба зайнятості подає дані, що кількість зайнятого населення в середньому у 2021 р. становила 15,6 млн. осіб, з яких 3,6 млн – неформально зайняті, а

рівень зайнятості склав 55,7 % [1]. Показники зайнятості та безробіття (за методологією МОП) у 2021 р. є останніми офіційно оприлюдненими даними статистики ринку праці України, тому важливо зауважити, що окремі показники 2022-2024 років є отримані із різних джерел (переважно результати експертних оцінок та соціологічних досліджень), за різною методологією та важко піддаються оцінці і порівнянням, але є важливими для розуміння останніх тенденцій на ринку праці.

В цілому ситуація на ринку праці значною мірою залежить від пропозиції і структури робочої сили, яка, у свою чергу, є чутливою до впливу демографічних чинників. За оцінками НБУ на початок 2024 р. чисельність робочої сили у віковій категорії 15-70 років зменшилась на понад чверть порівняно із даними 2021р. [2]. Вагомим чинником такого зменшення є міграція населення у інші країни у зв'язку із воєнними діями в Україні. Так, як зазначають у своєму дослідженні Л. Лісогор та М. Судаков, станом на січень 2023 р. за кордоном перебувало майже 8 млн. українських біженців, а у межах країни було зафіксовано до 5 млн. внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що значно вплинуло на показники та структуру зайнятості [3].

Протягом всього 2022 р. між кількістю зареєстрованих безробітних та кількістю наявних вакансій на ринку праці спостерігався значний відрив, що породжувало високу конкуренцію між шукачами роботи (рис.1).

Починаючи з весни 2022 р. з боку держави було впроваджено ряд урядових ініціатив, що значно спрощували процедуру отримання статусу безробітного та призначення допомоги з безробіття, а роботодавці почали отримувати додаткові економічні стимули у випадку працевлаштування ВПО. Також позитивні результати показала ініціатива створення програми релокації бізнесу із територій зон бойових дій до більш безпечних регіонів України.

Вагоме збільшення працевлаштування українців під час війни почало спостерігатись вже наприкінці літа 2022 р., переважно у м. Києві та деяких інших великих містах, коли люди почали повертатись до своїх домівок на відносно безпечних територіях.

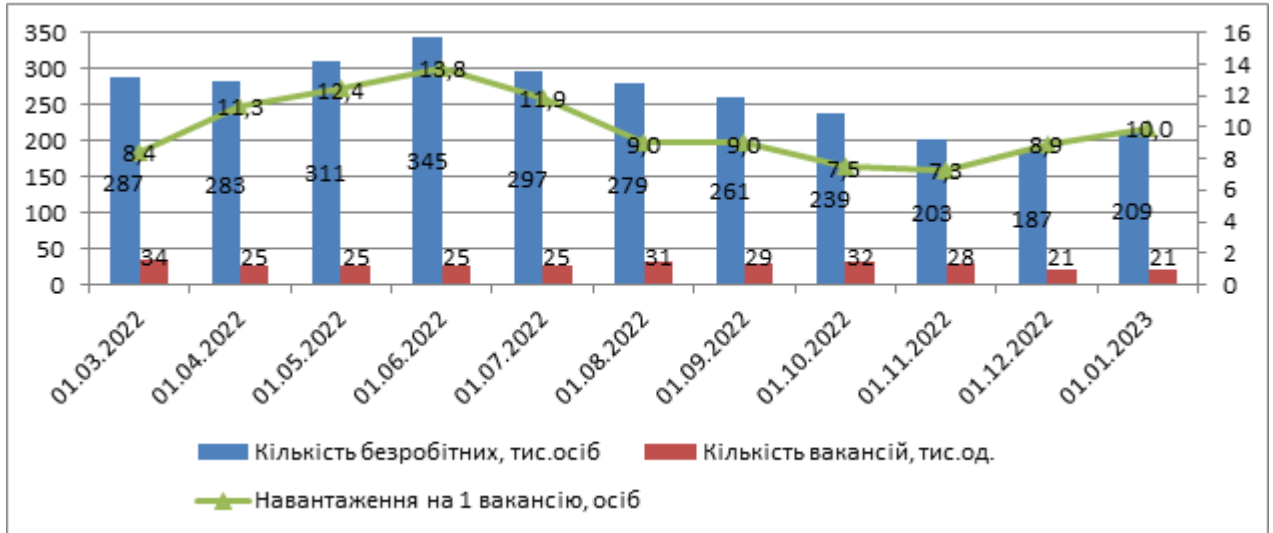

Рис.1. Кількість зареєстрованих безробітних та кількість вакансій в Україні у 2022 р. [4]

Відповідно до офіційних даних Державної служби зайнятості у I півріччі 2024 р. статус безробітного мали 254,6 тис. осіб, з яких було працевлаштовано 124 (близько 50%) [2]. Проте, ця статистика не відображає реальну ситуацію щодо кількості безробітних в країні, адже не враховує осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, зовнішніх мігрантів і ВПО, осіб, які не реєструються у Державній службі зайнятості через ризик бути призваними до лав ЗСУ або ухиляються від скерування на суспільно корисні роботи. Якщо брати до уваги останні три роки (рис. 2), бачимо чітку тенденцію до зниження рівня зареєстровано безробіття за підсумками першого півріччя 2024 р.

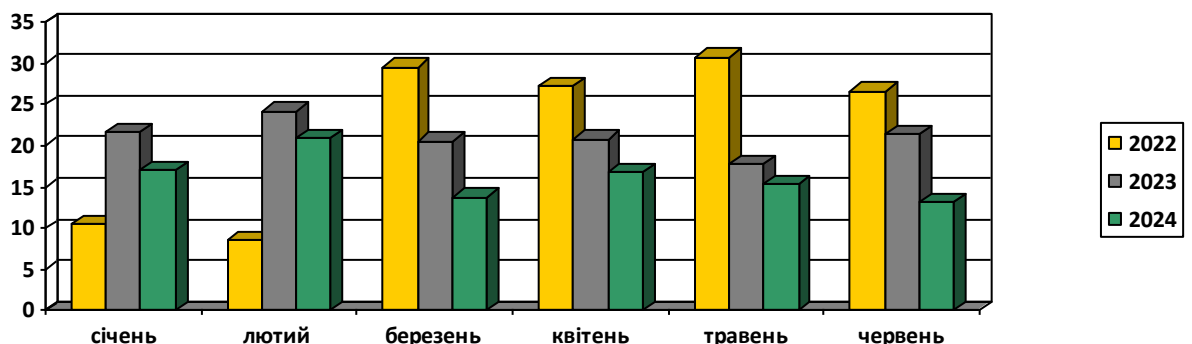

Рис. 2. Рівень безробіття в Україні у I півріччі 2022, 2023 та 2024 рр., у %

Джерело: побудовано на основі даних [2]

Відповідно до даних Державної служби зайнятості у структурі зареєстрованих безробітних станом на 1 вересня 2023 р. за видами економічної діяльності переважали представники сфери державного управління (близько 20% зареєстрованих безробітних), торгівлі та ремонту транспортних засобів (17,4%), переробної промисловості (12,6%), сільського господарства (10%) і транспорту (9%) (рис. 3). За віковою структурою у числі зареєстрованих безробітних у вересні 2023 р. переважали чоловіки у віці 45-55 років (31,2%) та жінки віком 35-45 років (близько 23%) [1].

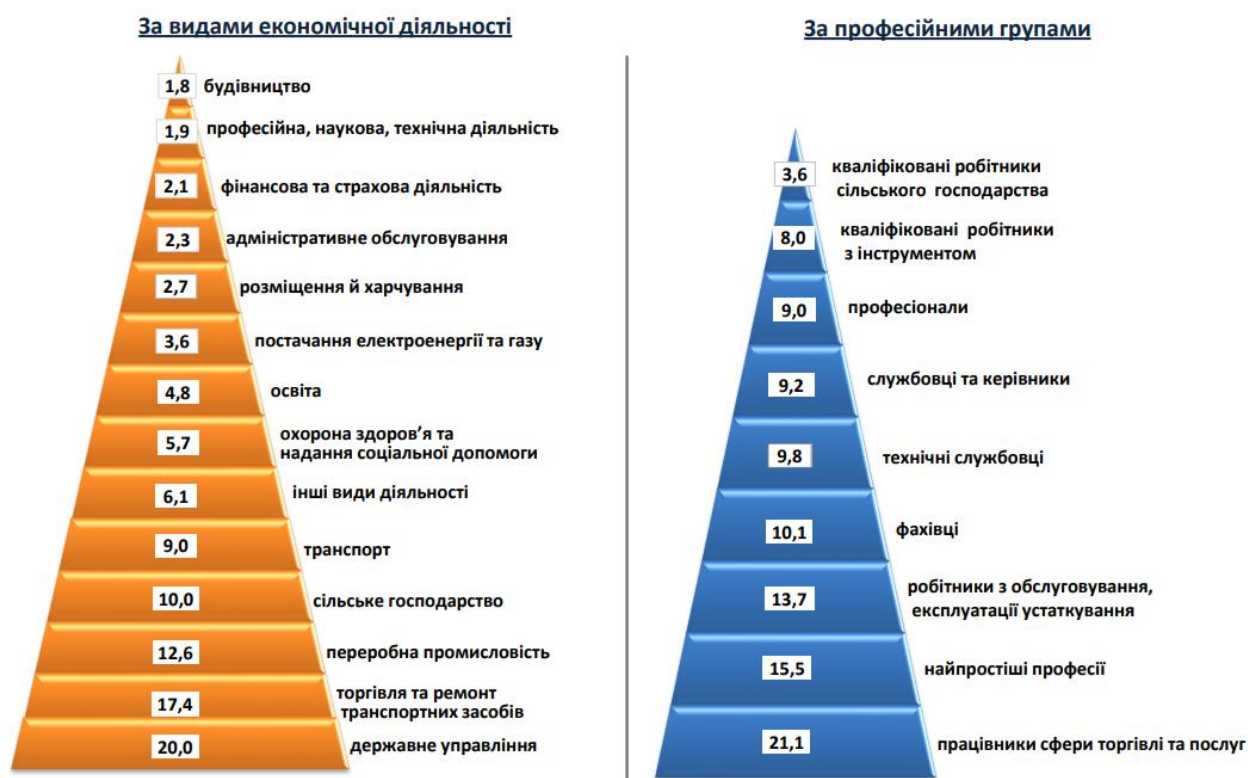

Рис. 3. Структурна характеристика безробітних, зареєстрованих у центрах зайнятості станом на 1 вересня 2023 р., % [1]

Гострою залишається в Україні проблема низької працевлаштованості молоді. Згідно з даними, які публікують у своєму дослідженні М. Судаков та Л. Лісогор, спираючись на результати експертних опитувань, станом на лютий 2023 р. в цілому по Україні, частка молоді у віці до 25 років серед зайнятих становила приблизно 13%, більшість з них зафіксована на великих підприємствах. Найбільша частка осіб віком до 25 років працює на

підприємствах Сумської, Волинської і Запорізької областей, а також міста Києва (понад 15%). У галузевому розрізі найбільша частка зайнятої молоді відзначалася у секторах готельно-ресторанного бізнесу та фінансів, де вона становить 25%. Варто відзначити збереження великої частки молоді на підприємствах секторів торгівлі й добувної промисловості [3]. Проте, у вересні 2024 р. спостерігається збільшення кількості вакансій для шукачів без досвіду роботи та для студентів, що є ознакою певного дефіциту кадрів на ринку.

З початку 2024 р. в Україні намітилась тенденція до відновлення зростання пропозиції вакантних робочих місць. Так, у вересні 2024р. Work.ua зафіксували найбільшу кількість вакансій від початку повномасштабного вторгнення – понад 117 000, що фактично кількісно повторює ситуацію, яка була у 2021р. [5]. Дещо зросла, порівняно із травнем, й активність шукачів роботи, проте дефіцит робочої сили на ринку залишається. Середня кількість відгуків шукачів на вакансії є найнижчою за останні 3 роки, проте дещо зростає кількість відгуків на вакансії Сил оборони (рис. 4).

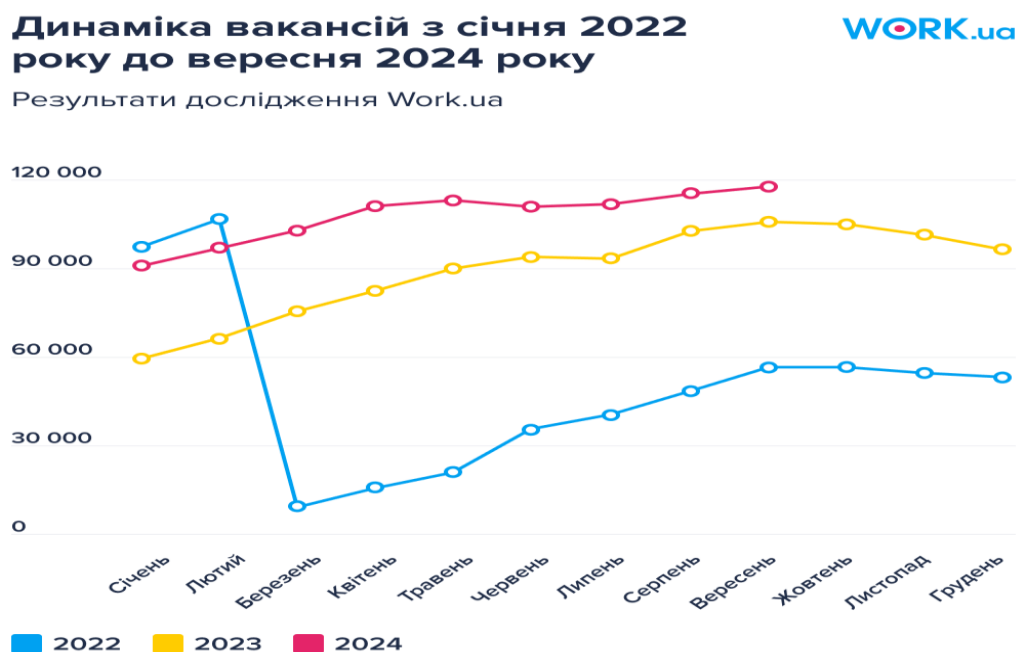

Рис.4. Динаміка кількості вакансій на ринку праці у 2022-2024 рр.[5]

Ринок праці відновлюється географічно і структурно нерівномірно, що зумовлено значною мірою ступенем віддаленості тих чи інших регіонів від зони активних бойових дій. Найбільша кількість вакансій у вересні 2024 р. була зафіксована у Київській (близько 40 000, що значно більше у порівнянні із вереснем 2023 р.), Дніпровській та Львівській (по 10 000), Одеській (близько 7 000) та Харківській (дещо менше 5000) областях.

За галузевою структурою найбільша кількість вакансій у вересні була зафіксована у сфері обслуговування (понад 21 000 пропозицій), виробничій сфері, на робочі спеціальності, у сфері логістики, на складах та зовнішньоекономічній діяльності, а також у сфері готельно-ресторанного бізнесу і туризму. Найбільше вакансій було сформовано у таких компаніях як Eva (1270), «Аврора» (1040), «Нова Пошта» (1038), «ПриватБанк» (882), «Сільпо» (862) [5].

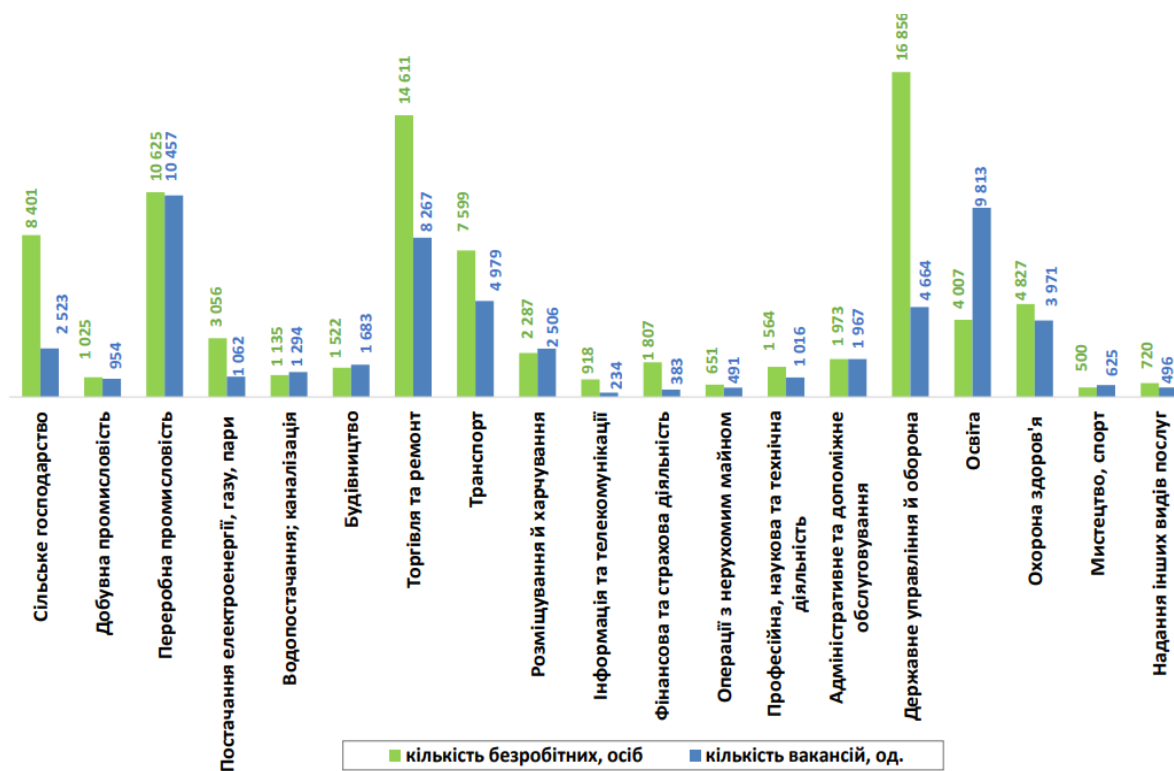

Рис.5. Кількість зареєстрованих безробітних та кількість вакансій за видами економічної діяльності на вересень 2023р. [1]

Важливою характеристикою сучасного ринку праці є висока конкуренція серед шукачів роботи за місця з можливістю віддаленої роботи та роботи із гнучким графіком. Згідно досліджень Work.ua, у червні 2024 р. понад 31 % людей прагнули мати гнучку форму зайнятості та працювати віддалено, а от такі бенефіти як корпоративні заходи, страхові гарантії, надання техніки для роботи, компенсації за навчання цікаві працівникам меншою мірою, хоч часто саме їх компанії пропонують персоналу (рис. 6).

Любов Яценко у своєму дослідженні зазначає, що в цілому в Україні за період повномасштабної війни кількість вакансій з дистанційною роботою зростає приблизно на 40%. Найбільше таких пропозицій було у великих містах, зокрема, у Києві у березні 2024 р. таких вакансій було на 96% більше у порівнянні з лютом 2022 р., у Харкові – на 68%, у Львові – на 35%, в Одесі – на 34%, у Дніпрі – на 16% [2].

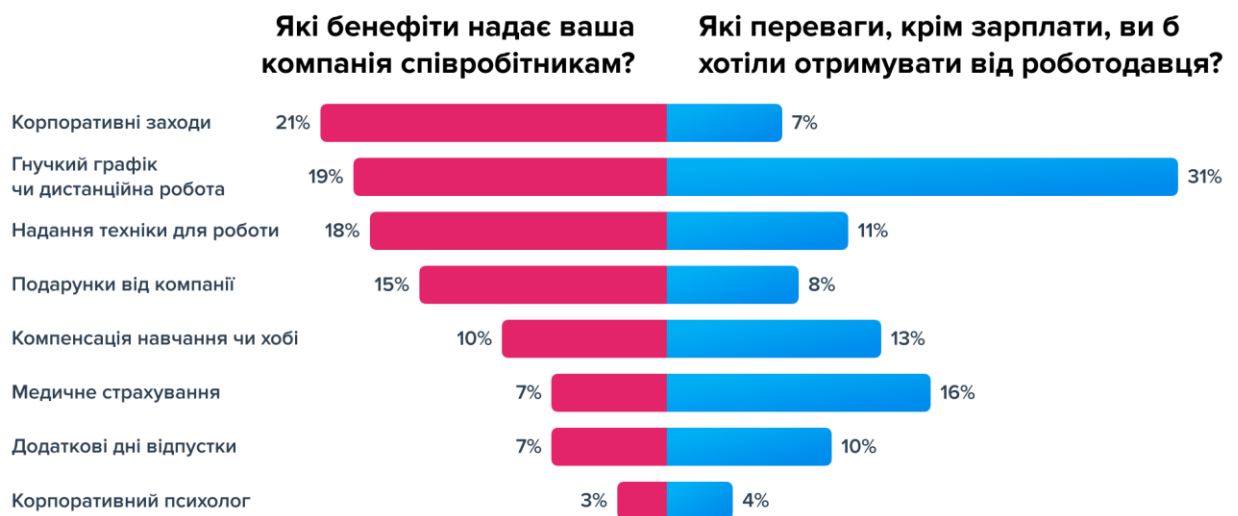

Рис.6. Мотиваційні пропозиції компаній та очікування працівників у 2023 р. [7]

Сьогодні віддалена робота є важливою для працівників як точки зору особистої безпеки та можливості раціональнішого використання робочого часу, так і через широку географію можливого місця роботи в Україні і у міжнародних компаніях за кордоном. Очевидно, що зважаючи на сучасні

умови трудової діяльності та світові тренди на ринку праці, нові гнучкі форми зайнятості будуть здобувати все більшої популярності як серед шукачів роботи, так і серед роботодавців.

Рівень оплати праці також є важливим індикатором ринку праці, який значною мірою впливає на показники зайнятості. У 2023 р., на фоні зростання конкуренції за працівника та підвищення розміру мінімальної заробітної плати, роботодавці були схильні у більшості випадків дещо підвищувати зарплати з метою утримання або залучення працівників. Доволі оптимістичними щодо зростання заробітної плати у 2024 р. були прогнози експертів, НБУ та інших організацій.

Проте, незважаючи на дефіцит робочої сили, розмір середньої заробітної плати, яку пропонував ринок праці, у вересні 2024р. складав 21 500 грн та не значно зріс протягом першого півріччя, що може бути частково зумовлено очікуванням збільшення податків (військовий збір). Деяке зростання заробітної плати порівняно із серпнем місяцем спостерігається в окремих сферах, зокрема: охорона, безпека – 45 000 грн, страхування і управління персоналом – 25 000 грн, телекомунікації та зв'язок – 24 980 грн, будівництво і архітектура – 26 000 грн. Серед найбільш прибуткових професій, окрім керівників, сфери ІТ та фахівців Сил оборони, у Work.ua відзначають ендодонтистів (55 000 грн), водіїв-міжнародників (50 000 грн), рихтувальників (45 000 грн), бурильників, медіапродюсерів, ріелторів, тонувальників (40 000 грн) [5].

Ще однією проблемою вітчизняного ринку праці є його детінізація. Масштаби та негативні наслідки неформальної зайнятості і заробітної плати набувають ще більшого поширення в умовах війни. Неформальна (або тіньова) зайнятість – це вид зайнятості, при якій має місце приховування трудових відносин між працівником і роботодавцем за ініціативою роботодавця або самого працівника з метою уникнення оподаткування чи інших цілей обходження правових норм. За інформацією Державної служби з питань праці, рівень незадекларованої зайнятості в Україні у 2021 р. складав

19,5% всього зайнятого населення. Серед неформально зайнятих переважають чоловіки (60%), мешканці сільської місцевості у віці 40-50 років. За видами економічної діяльності найбільше неформально зайнятих налічувалось у сфері сільського господарства (46,3%), будівництва (17,1%) та оптової і роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів (15,2%) [6]. У 2023 р. тіньова зайнятість в Україні оцінювалась на рівні 9 % зайнятого населення та супроводжувалась втратами для українського бюджету на рівні 100 млрд грн [8].

До поширених причин неформальної зайнятості, серед яких: нерегулярний характер такої зайнятості, ухилення від сплати податків та обов'язкових внесків, а, відповідно, і зниження витрат на працю та спрощення процедури звільнення працівників, нерівні умови розвитку бізнесу, сьогодні додалась ще одна – побоювання мобілізації до лав ЗСУ. Про це частково свідчать дані Пенсійного фонду щодо кількості осіб, які працюють за цивільно-правовими договорами, яка постійно зростала протягом 2022-2023 років. Станом на грудень 2023 р. таких осіб було 178, 58 тис., а у березні 2022 р. – 79,35. Також варто зазначити, що у четвертому кварталі 2023 р., з посиленням процесів мобілізації, кількість офіційно працевлаштованих чоловіків зменшилась на 66,6 тис. осіб, а жінок – зросла на 19,2 тис [9].

Проте наслідки розвитку неформальної зайнятості не є такими однозначно негативними, адже часто вона є вимушеною формою адаптації працівників у складній соціально-економічній ситуації, що має певні позитивні прояви, зокрема: зменшення кількості безробітних, можливість отримання доходу, що знижує соціальну напруженість у суспільстві, сприяння професійній мобільності та опануванню нових вмінь і навиків тощо.

Водночас незадекларована зайнятість супроводжується багатьма ризиками для держави і населення в цілому, зокрема:

- сприяння зростанню сектору «тіньової економіки» та корупції;

- зниження надходжень до бюджету і соціальних фондів, що, відповідно, зменшує витрати, які могли б бути спрямовані на розвиток соціально-економічної сфери;
- обмеження багатьох соціально-економічних прав та гарантій працюючих, передбачених національним трудовим законодавством, доступу до кредитних ресурсів, погіршення умов і безпеки праці, ускладнення процесів регулювання зайнятості;
- низька продуктивність праці на підприємствах, що використовують незадекларовану працю, відсутність капіталовкладень у модернізацію виробництва;
- викривлення офіційної статистики ринку праці, що, в свою чергу, негативно впливає на розрахунки багатьох макроекономічних показників і, відповідно, розроблення ефективних напрямів соціально-економічної політики держави.

Згідно з підрахунками експертів, для досягнення довоєнних темпів зростання економіки державі необхідно буде додатково залучити близько 5 млн працівників протягом наступних 10 років [7]. Резервом для такого залучення можуть бути ВПО, рівень зайнятості яких є досить низьким. Станом на квітень 2024 р. в Україні налічували 2,1 млн ВПО працездатного віку, серед яких офіційно працевлаштовано було близько 800 тис. осіб. А за офіційними даними Державної служби зайнятості статут безробітних у І півріччі 2024 р. мали 50,1 тис ВПО [2]. Також державна політика розвитку зайнятості під час війни повинна бути спрямована на збільшення зайнятості молоді, створення відповідних умов для праці ветеранів та людей з інвалідністю, сприяння процесам повернення мігрантів з-за кордону.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Сьогодні економіка України знаходиться у надскладних умовах повномасштабної війни, під час якої наша країна постійно зазнає значних ресурсних втрат, найважливішими серед яких є людські ресурси. Така

ситуація поглиблює негативні тенденції на ринку праці, зумовлює нові умови та виклики у сфері зайнятості, серед яких відзначимо такі:

1. *Високий рівень безробіття (від 13 до 20% у I півріччі 2024 р.) на фоні дефіциту кадрів.* Рівень офіційно зареєстрованого безробіття має тенденцію до зниження, проте він не відображає реальної ситуації із зайнятістю в країні, оскільки не враховує значну частку незадекларованого безробіття, зняття з обліку зовнішніх мігрантів, мобілізацію населення до лав ЗСУ.
2. *Проблема низького рівня оплати праці, попри дефіцит робочої сили.* Роботодавці змушені переглядати структуру своїх витрат, щоб утримуватись на ринку, зокрема, і витрати на оплату праці. Незважаючи на збільшення кількості вакансій, ринок праці відчуває «кадровий голод», адже шукачі роботи не є активними у відгуках на них, зважаючи на запропоновані рівні заробітної плати.
3. *Активний розвиток відносно нових форм зайнятості,* таких як віддалена робота та гнучкі графіки роботи, які є однаково затребуваними як зі сторони шукачів роботи, так і з боку самих роботодавців, оскільки мають ряд переваг у сучасних умовах.
4. *Збільшення масштабів неформальної зайнятості.* Тіньова зайнятість дещо пом'якшує проблему безробіття, проте ускладнює реальну оцінку його рівня та впливає на соціально-економічні показники і, відповідно, на інструменти та заходи державної політики у цій сфері.
5. *Українізація ринку праці.* За оцінками Work.ua сьогодні 90% вакансій роботодавці розміщують українською мовою, порівняно із 16% вісім років тому [7].

Зважаючи на зазначене вище, важливим напрямом соціально-економічної політики держави має стати зосередження на виробленні комплексного механізму, який би охоплював економіко-правові, адміністративні та управлінські заходи, що сприятимуть, насамперед,

розвитку бізнес-середовища і підприємництва, а це, у свою чергу, призведе до активізації та легалізації зайнятості, підвищення рівня оплати праці і мотивуватиме мігрантів повернутися додому та працювати на розвиток своєї країни.

Література

1. Ситуація на ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості у січні-серпня 2023 р. Державна служба зайнятості. URL: https://old.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/08_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2023_0.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
2. Яценко Любов. Основні характеристики ринку праці України у першому півріччі 2024 р. Центр економічних і соціальних досліджень НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu> (дата звернення: 06.10.2024).
3. Судаков М., Лісогор Л. Ринок праці України 2022-2023: стан, тенденції та перспективи. Аналітичний звіт. URL: https://solidarityfund.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/ebd_ukraine-lm-1.pdf (дата звернення: 06.10.2024).
4. Безробіття в Україні в період повномасштабної війни. НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-rovnomasshtabnoyi-viyny> (дата звернення: 10.10.2024).
5. Кузенкова Є. Українцям пропонують приголомшливу кількість вакансій. Кого шукають роботодавці? Work.ua. URL: <https://www.work.ua/articles/analytics/3349/> (дата звернення: 11.10.2024).
6. Масштаби незадекларованої праці в Україні. Державна служба України з питань праці. URL: https://dsp.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/scale_nezadeklarovana-pratsia-2022.pdf (дата звернення: 14.10.2024).
7. Добробут у компанії та дефіцит кадрів. Work.ua. URL: <https://www.work.ua/news/ukraine/2667/> (дата звернення: 11.10.2024).

8. В Україні тіньова зайнятість складає 9%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3747490-v-ukraini-tinova-zajnatist-sagae-9-derzpraci.html> (дата звернення: 17.10.2024).

9. Тінізація замість мобілізації: чи приховують трудові відносини працевлаштовані чоловіки URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/03/21/711408/> (дата звернення: 15.10.2024).

References

1. State Employment Service (2023), “The situation on the labor market and the activities of the State Employment Service in January-August 2023”, available at: https://old.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/08_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2023_0.pdf (Accessed 10.10.2024).

2. Yatsenko, L. (2024), “Main characteristics of the labor market of Ukraine in the first half of 2024”, available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu> (Accessed 06.10.2024).

3. Sudakov, M. and Lisohor, L. (2023), “Labor market of Ukraine 2022-2023: state, trends and prospects. Analytical report”, available at: https://solidarityfund.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/ebrd_ukraine-lm-1.pdf (Accessed 06.10.2024).

4. NISS (2024), “Unemployment in Ukraine during a full-scale war”, available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-povnomashtabnoyi-viyny> (Accessed 10.10.2024).

5. Kuzenkova, Ye. (2024), “Ukrainians are offered a staggering number of vacancies. Who are employers looking for?”, available at: <https://www.work.ua/articles/analytics/3349/> (Accessed 11.10.2024).

6. State Employment Service (2022), “Scales of undeclared work in Ukraine”, available at: <https://dsp.gov.ua/wp->

content/uploads/2022/08/scale_nezadeklarovana-pratsia-2022.pdf (Accessed 14.10.2024).

7. Work.ua (2024), “Welfare in the company and shortage of personnel”, available at: <https://www.work.ua/news/ukraine/2667/> (Accessed 11.10.2024).

8. ukrinform (2024), “Shadow employment in Ukraine is 9%”, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3747490-v-ukraini-tinova-zajnatist-sagae-9-derzpraci.html> (Accessed 17.10.2024).

9. epravda (2024), “Tinization instead of mobilization: do employed men hide labor relations”, available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/03/21/711408/> (Accessed 15.10.2024).

Стаття надійшла до редакції 24.10.2024 р.